

Enkele impressies van onze reis naar Flores

Flores is zonder meer een prachtig eiland met een overwegend vriendelijke, haast lieve bevolking. Tijdens onze tocht door Flores zijn we veel aardige mensen tegen gekomen en hebben we drie vrouwen ontmoet die hun leven hebben gegeven voor de inwoners van Flores. De bewijzen daarvoor hebben we met eigen ogen mogen aanschouwen. Hoewel ik later in dit verslag hier wat uitgebreider op in ga, hebben wij Flores ook van de andere kant leren kennen.

De bevolking is straatarm en de werkgelegenheid is praktisch nihil. Zelfs mensen met een academische opleiding moeten genoegen nemen met laag geclassificeerd werk of een eigen bedrijfje beginnen. De infrastructuur is zeer pover. De wegen zijn slecht en de gemiddelde snelheid van een auto of bus, op de enige hoofdweg van Flores, bedraagt nauwelijks 25 km per uur. Er is veel corruptie. Voor elk project moet vergunning worden aangevraagd en als dat niet gepaard gaat met een enveloppe, duurt het maanden om de benodigde toestemming te krijgen. Ik heb het dan over projecten die een goed maatschappelijk doel dienen.

Als gevolg van de grote armoede wordt veel gestolen en zelfs de kippenhokken bij de kindertehuizen zijn niet veilig. De boot, die vorig jaar werd geschonken moet worden afgestoten of verkocht, omdat de visopbrengst vooral in de handen van de kapitein en zijn bemanning verdwijnt, waardoor de kosten hoger zijn dan de opbrengsten.

De hotels zijn zeer matig, maar wel goedkoop. Er is altijd wel wat kapot. Elektriciteit valt regelmatig uit, waardoor ook de ijskasten bijvoorbeeld onvoldoende werken. De leerplicht die door Soeharto is ingesteld, wordt vaak niet nageleefd, omdat de gezinnen te arm zijn. Toch zie je wat verbeteringen. De hotels zijn beter dan enkele jaren terug. Het aantal bromfietsen is groot. Zij worden op afbetaling aangeschaft. Een eenvoudige brommer kost RP 12 mln. (€ 1200). Men moet RP 2 mln. aanbetalen en indien men gedurende drie maanden niet aan zijn verplichtingen voldoet, wordt de brommer ingenomen en is men het reeds betaalde geld kwijt.

De ongelijkheid tussen man en vrouw is groot. De vrouw zorgt voor de kinderen en de mannen verdienen het geld als er wat te verdienen valt. De meeste mannen werken op de rijstvelden of doen helemaal niets. Grond is zeer goedkoop. Voor RP25000 (€ 2,5) kan men 1 m² grond kopen, dus per 1000 m² moet je € 2500,- investeren, hetgeen voor de lokale bevolking niet is op te brengen. Vandaar dat men kleine stukjes grond heeft en coöperaties van een klein aantal mensen een oplossing kan bieden. De man is ook niet de meest betrouwbare figuur. Een uitspraak van Mama België, waarover later meer, luidt: Het is op Flores niet: "Gaaf en vermenigvuldigt U, maar vermenigvuldigt U en ga." Als de man zijn spelletje heeft gespeeld en de vrouw zwanger heeft gemaakt, is er een grote kans dat hij verdwijnt. In de kindertehuizen hebben wij voldoende tragische gevallen gezien van deze praktijken. Maar laat ik nu wat concreter worden en bij ons vertrek uit Nederland beginnen.

Gepakt en bezakt vertrokken wij op 8 maart 2007 naar Indonesië, waar wij met veel overvracht plus een rolstoel en twee rollaters het vliegtuig naar Denpasar namen met een tussenlanding in Singapore. Dankzij Singapore Airlines hoefden wij geen overvracht te betalen vanwege het goede doel. Vrijdag 9 maart werden wij door Silvester van het vliegveld in Denpasar gehaald. Waar onze 4 dames met een bosje bloemen werden verwelkomd. Overnacht in het Bali Summer hotel na een heerlijke hap in het Japanse restaurant Kulti. In Sanur hebben wij 's avonds de Cecakdansen gezien. Zondag 11 maart de Barung dans gezien en vervolgens naar Tanah Lot gereden op West Bali, waar wij de tempel op het water hebben gezien en genoten van een werkelijk schitterend uitzicht. Maandag 12 maart vertrokken naar Labuanbajo. Op het vliegveld bleek dat wij met onze 195 kg, maar liefst 75 kg overgewicht hadden. Na wat soebatten hoefden wij uiteindelijk maar RP 300.000 te betalen in plaats van de gevraagde RP 950.000.

We werden allerhartelijkst ontvangen door Tarsi, die ons meenam naar zijn huis. Opgehaald door onze eigen bus Putri Salju (snowlady) en verwelkomd door het gezin van Tarsi; Emi en hun drie dochters. Ook de buren lieten zich niet onbetuigd en natuurlijk ook de studenten, die bij Tarsi inwonen. Het huis van Tarsi was duidelijk verbeterd t.o.v. zijn eerste woning. 's Middags zijn we naar een speciale winkel gereden en daar getuige geweest van een meisje, die met haar tenen prachtig kon borduren. Het was razend knap om te zien hoe zij een draad met haar voeten door het dunne oog van een naald wist te krijgen.

Vervolgens naar het invalide tehuis St.Damian gereden en gezwommen in het zoutwater bad, dat noodgedwongen moest worden aangelegd om de zeetherapie voor de kinderen te kunnen continueren. Gesproken met zuster Virgula, die ons een boeiend verhaal vertelde over haar leven op Flores en haar meer dan 50 jarig leven als non. Een vrouw die door haar eenvoud een geweldig respect afdwong en die ons ademloos een uur lang heeft bezig gehouden. Haar gebed van elke dag ook nu nog is: God wijs mij de weg die ik moet gaan. In de eerste jaren trok zij er te paard op uit en omdat er geheel geen artsen waren heeft zij noodgedwongen operaties moeten uitvoeren, waaronder het repareren van hazenlippen. Ook verzorgde zij melaatsen. Met spijt vertelde zij dat het melaats zijn weer is teruggekomen na jaren van afwezigheid. Ze vertelde dat ze in haar dagen van wanhoop door God bij de hand werd genomen en altijd kwam er wel een oplossing voor de problemen, waarmede ze werd geconfronteerd. Boeiend.

's Avonds werden we weer gastvrij ontvangen door het gezin van Tarsi en werkelijk heerlijk gegeten. Op houtskool gebraden kip, die buiten in het stikdonker werd klaar gemaakt, maar die werkelijk uitstekend smaakte en zonder aangebrand te zijn werd geserveerd. Werkelijk interessant te zien hoe de buren om hun heen hielpen om het eten te bereiden.

Dinsdag 13 maart om half zes opgestaan om per boot naar Rinca te gaan om de Komodo dragons te zien. Door de vele regen hebben we maar enkele van deze beesten (ook wel veranen genoemd) gezien, maar wel een bijzondere en een moeder op een nest met eieren. Gezwommen in zee en Alen naar de tandarts gestuurd om twee nieuwe tanden te laten aanmeten. Hij was apetrots. Tarsi was niet lekker dus wij hebben niet bij hem thuis gegeten maar in een restaurant.

Woensdag 14 maart eerst naar de schoonouders van Tarsi gereden. Bapa Petrus verwelkomde ons met een witte kip en palmwijn als teken van gastvrijheid, welke uit het hart komt. Bapa Petrus ging voor in het gebed en deed dat zo intensief en eerbiedig dat je er van onder de indruk kwam. Achteraf bleek dat door de kip door Tarsi zelf was geregeld. De armoede is zo groot dat Tarsi de witte kip heeft geschonken. Alen heeft voor deze gelegenheid de witte kip per bromfiets gebracht en zo de 16 km. overbrugd. Tarsi had bij zijn huwelijk een stuk grond van Bapa Petrus gekregen. Hij heeft de bestaande vegetatie verwijderd en mahoniebomen geplant. Na 14 jaar zijn de bomen al redelijk gegroeid alhoewel ze pas na 40 jaar geheel volwassen zijn. De buren vonden dit kennelijk een prima idee en hebben het voorbeeld van Tarsi gevolgd.

's Middags het ziekenhuis van zuster Virgula, StDamian en het daarnaast gelegen ziekenhuis StRafael waar zuster Reginaldus de scepter zwaait, bezocht. Bij zuster Virgula de rolstoel en de rollater achter gelaten. De rondleiding door StRafael was indrukwekkend. Vol trots liet zuster Reginaldus de operatiekamers en andere vertrekken zien. Alles was kraakhelder en zag er prima verzorgd uit. Zuster Reginaldus moet binnen twee jaar de leiding overdragen en wil het onherroepelijke verval niet meemaken. Later hoorden wij dat beide ziekenhuizen niet goed samenwerkten en dat zuster Reginaldus vooral de strenge zakelijke manager was, die alleen maar patiënten behandelde, die het konden betalen, zulks tot grote ergernis van zuster Virgula. Later vertelde mama Belgi dat zij (zuster Reginaldus) haar hart had weg gegeven en er een steen voor had terug gekregen.

Donderdag 15 maart ontbeten in het doven- en blindeninstituut in Ruteng. Daar hebben we twee slaapzalen gezien, die door Jan en Ineke Aloserij waren geschonken en de twee

slaapzalen die onder leiding van Tarsi door Rupingh werden gerenoveerd. Ook de keuken zal worden gerenoveerd en dat was wel nodig ook. De kinderen hebben prachtig gezongen en een van de blinde jongens heeft de bamboedans gedaan en ik kan u verzekeren dat dat een prestatie van formaat is. Ook hebben we ze zien voetballen met een voetbal waar belletjes in zitten. Men gaat dus op het gehoor af en je wil niet weten hoe goed ze dat aangaat. Op weg naar Bajawa gestopt in Wangkung waar de stichting de Jalan Rupingh heeft aangelegd en de nodige toiletten en wasruimten. Gegeten bij Maxi de broer van Tarsi. Ook hier weer genoten van de enorme gastvrijheid. Maxi is een slimme jongen die met behulp van een schenking en een lening van de stichting een rijstpelmachine heeft kunnen kopen. De totale investering bedroeg 1000 gulden. Voor Rp200 per kg wordt de rijst gepeld. De opbrengst van een kg rijst is Rp5600, zodat alle boeren gaarne gebruik maken van dit apparaat. Meestal gaat het in zakken van 50kg en is men dus Rp 10000 kwijt. De tijdwinst is echter enorm en het vermoeiende handwerk is verleden tijd. De rijstvelletjes wordt weer gebruikt als varkensvoer. Inmiddels heeft Maxi 8 buffels en is hij voor Florense begrippen redelijk welvarend. Het was weer ontroerend om Fien en Elvi te zien, de zuster van Tarsi en haar dochter. Fien woont nu in een stenen huisje dat door haar twee broers is betaald. In Bajawa in een redelijk hotel geslapen en voor het eerst een warme douche genomen.

Vrijdag 16 maart naar Moni gereden met een tussenstop aan zee om de blauwe stenen te zien waar Marian er enkele van heeft meegenomen. Alweer zo een merkwaardige speling van de natuur. Deze blauwe stenen worden alleen over een afstand van 15 km daar aangetroffen. Geslapen in hotel Flores Sare dat al jaren in de steigers staat, maar waar we een prima onderkomen hadden voor Rp200.000 (€ 20,-) per persoon.

's Ochtends om 4 uur opgestaan om de drie meren bij zonsopgang te zien. Helaas bleef de zon achter de wolken. Ingrid, Anneke en Jos waren de enige, die o.l.v. Tarsi de wandeling naar de 1600meter hoge top in het pikkedonker hebben ondernomen. Anneke voelde zich niet lekker. Ze zette echter door en ondanks het ontbreken van de zon was het de moeite waard.

Zaterdag 17 maart naar Maumere gereden waar wij door mama Belgi en haar aangenomen dochter Mieke allerhartelijkst werden ontvangen. Er werd een lunch aangerukt en mama Belgi zat op haar praatstoel. Zij vertelde over haar verblijf in de Congo, waar nota bene een zwarte priester het leven van haar en een blanke collega, die van grote hulp waren voor de plaatselijke bevolking, zodanig moeilijk maakte, dat zij moesten vluchten.

Zondag 18 maart de dag van de grote ceremonie, de opening van het schoolgebouw in de kampong Napong Biri. Om elf uur begon het feest dat tot 16 uur duurde. Allerlei toespraken van officieel genodigden plus een dankwoord van mij namens Theo. Het begon met tromgeroffel en welkomstwoorden en dansen van volwassenen en jonge meisjes. Een van de volwassenen danste met een houten been. 's Middags moesten wij meedansen. Het was werkelijk een grandioos feest en mama Belgi met haar 71 jaren deed dapper mee. Na afloop van het feest heerlijk gezwommen in de Floreszee bij het huisje van mama Belgie, dat door haar zuster is geschonken, maar waar ze nooit gebruik van maakt omdat het praktischer is om bij haar kantoor te slapen, waar alle apparatuur staat. Tijdens de koffie na het zwemmen en douchen weer spannende verhalen van mama Belgie gehoord, ditmaal op mijn verzoek over dr. Dami en de wonderlijke dingen, die zij zelf heeft gezien. Aangezien dr. Dami een christen is noemt mama Belgi dit white magic. Vervolgens naar het meisjeshuis Asrama van mama Belgi gereden, waar meisjes tussen 12 en 18 jaar verblijven voor Rp25000 per maand om te studeren. Zij krijgen 3 maaltijden per dag en een bed om te slapen. Het zag er prima uit. Een van de kindertehuizen van mama Belgi was de volgende stop. Wederom werden we verwelkomd met gezang. De kinderen zijn zeer gedisciplineerd en kunnen eindeloos zingen. Vooral een blinde moeder, die met haar zoon zong, was aandoenlijk. De kinderen zagen er goed gezond uit en maakte een gelukkige indruk. Tijdens het avondeten vertelde mama Belgi weer prachtige verhalen en hebben we uitgebreid gediscussieerd over de mogelijkheid van een vrouwenproject. Een kleine kippenfarm in een coöperatieve omgeving zou misschien een mogelijkheid zijn. Er is gewoon geen werkgelegenheid op Flores en de ongelijkheid tussen man en vrouw is groot.

Maandag 19 maart met mama Belgi op stap geweest, die weer vol trots haar kindertehuizen liet zien. Ze vertelde over de onverwachte bezoeken van ambtenaren, die vol lof waren hoe de tehuizen functioneerden en hoe schoon ze er uitzagen. Ik was erg geïnteresseerd in de organisatie van haar stichting Nativitas, waar alle tehuizen zijn ondergebracht. Het bestuur van de stichting bestaat uit negen man. De stichting heeft in totaal zes huizen, waaronder het meisjeshuis Asrama. Elk huis heeft drie leidsters, waarvan een het hoofd is. Maandelijks komt mama Belgi met de hoofden van de huizen bijeen en moeten zij verslag doen van wat er gebeurd is. Voorts wordt aan de hand van bestelbonnen opgegeven wat zij de volgende maand nodig hebben aan voedsel, zeep en dergelijke. De leidsters zien van elkaar wat ze bestellen en becommentariëren elkaar. De bestellijsten worden verzameld en zuster Frans, de econoom, koopt centraal in. Op de bestelbon worden de prijzen vermeld, zodat de leidsters kostenbewust worden. Er zijn geen officiële werktijden voor de leidsters en in wezen zijn ze 24 uur per dag werkzaam. Als men trouwt wordt men in principe ontslagen. Haar dochter Mieke is niet belast met de huizen en zal dit later ook niet doen. Zij is belast met de financiële adoptie van de kinderen. De allocatie van de middelen zal na het vertrek van mama Belgi een probleem worden dat voorlopig nog niet is opgelost. Zij heeft echter een rotsvast geloof dat een oplossing van hogerhand zal worden aangereikt. De gronden, die de stichting heeft, worden overgedragen aan de kerk onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de kerk zich niet met de kindertehuizen mag bemoeien.

Het vertrek 's ochtends was wat verlaat, omdat haar chauffeur een brommer had aangereden. Het was de schuld van de chauffeur en mama Belgi heeft op het politiebureau de schuld op haar genomen en het op haar wijze geregeld. Terwijl vier agenten helemaal niets te doen hadden zei ze: "Jullie hebben het veel te druk voor het opmaken van een proces verbaal, ik neem de schuld op mij en zal de schade vergoeden."

Het weeshuis in Nanghahure was weer indrukwekkend. Gehandicapten en niet-gehandicapten wonen bij elkaar en gaan gewoon met elkaar om. Je ziet daar wel heel schrijnende gevallen. Gelunched met de staf onder een grote boom midden op het terrein en vervolgens met de boot naar Maumere, waar we in het hotel gemandied hebben en schone kleren hebben aangedaan. 's Avonds bij mama Belgi gegeten. De dames werden verrast en kregen een prachtige ikatdoek. Met leuke teksten van alle dames kreeg mama Belgi het boek de Vliegeraar.

Dinsdag 20 maart was onze laatste dag op Flores. We reden vroeg naar het kindertehuis Watublapi, waar mama Belgi is begonnen. De tocht naar Watublapi is schitterend. Ook dit tehuis zag er weer spik en span uit en weer werden we geconfronteerd met een moeder van 5 kinderen, waarvan de laatste in de couveuse lag. Mama Belgi noemt dit haar aquarium. Zij was een weduwe en een nieuwe man had haar beloofd voor haar en haar vier kinderen te zorgen. Toen hij echter zijn spelletje had gespeeld en hoorde dat zij in verwachting was, vertrok hij met stille trom. Daarna bezoek gebracht aan de kampong Watublapi, waar wij werden ontvangen met een ceremoniële toespraak en een aantal dansen. Waaronder de bananendans en de bamboedans. Bij deze laatste dans klimt een man in een 3 a 4 meter hoge bamboestok, die door dames wordt vastgehouden en waar hij liggend met zijn buik op de bamboestok de dans afmaakt. Na de dans hebben wij alle stadia van het weven gezien en konden de dames kleden kopen, waar ze natuurlijk dankbaar gebruik van hebben gemaakt. Om twee uur werden wij door mama Belgi, Tarsi, de chauffeurs en enkele leidsters en kinderen van een kindertehuis uitgezwaaid en stapten wij toch wel een beetje blij in het vliegtuig naar de geciviliseerde wereld om in een leuk, door Dolly uitgezocht hotel, ons verblijf in Bali voort te zetten.

Tenslotte wil ik hier nog eens memoreren hoe ons gezelschap onder de indruk was van de persoon mama Belgi. De energie, wijsheid, nuchterheid en doorzettingsvermogen van deze vrouw hebben groot respect afgedwongen. Ook over Tarsi niets dan lof. Hij is zeer behulpzaam, representatief en is een grote aanwinst voor de stichting. De hele familie doet natuurlijk een beroep op hem en het moet niet eenvoudig zijn om daar op de juiste wijze

mee om te gaan. De chauffeur en de twee bijrijders Robby en Avem hebben hun tip meer dan verdiend. De zorgvuldige manier van rijden en hun behulpzaamheid waren van grote klasse. Ook een woord van grote waardering voor mijn vrouwelijke reisgenoten, die de ongemakken van Flores met glans hebben doorstaan. Geen onvertogen woorden, geen gezeur. En tenslotte Theo, die nog een maand in Flores verblijft en zich van alle ongemakken niets lijkt aan te trekken. Hij voelt zich als een vis in het water en vindt het leven op Flores geweldig en is werkelijk geheel bestand tegen alle ongemakken die je op dit prachtige eiland tegenkomt.